

СВІТ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ В СИСТЕМІ «БАТЬКИ-ДІТИ»

А Стаття присвячена проблемам родинного виховання в умовах сучасного суспільства, впливу неконтрольованого потоку інформації, деформації дитячої субкультури на взаємини в родині та становлення дитячої особистості.

Ключові слова: інформація, особистість, родинне виховання, батьки.

Постановка проблеми. Соціальна ситуація розвитку дитини в нашій країні нині характеризується особливою драматизацією. Окрім економічних негараздів і політичної нестабільності, дегуманізації суспільних зв'язків і кризи сім'ї, соціального сирітства та криміналізації суспільства, сучасна епоха ставить завищені вимоги до фізичного, психологічного та морального здоров'я маленького громадянина. Спостерігається відчуження дітей від батьків, сімейні стосунки деформуються. Емоційні негаразди в родині спричинені саме відсутністю теплих емоційних зв'язків між поколіннями, в сім'ї не спрацьовує ідея «безумовної любові», знижується сама цінність дитинства.

Формування цілей статті. Зроблена спроба з'ясувати вплив сучасного суспільства на взаємини в родині та пропонуються варіанти вирішення проблеми захисту дитячої особистості, яка формується, та збереження дитячої субкультури за допомогою батьків і педагогів.

Останні дослідження та публікації. В українській педагогічній науці проблеми сімейного виховання розглядаються у роботах О. Воропая, В. Постового, В. Семиченко, В. Скуратовського, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, в наукових публікаціях М. Євтуха, у дослідженнях із проблем родинного виховання І. Бежа, В. Кузя, Ю. Руденка, З. Сергійчука, П. Щербаня та ін., зарубіжних педагогів: А. Торре Делло, Дж. Уінделла, Г. Фігдора та ін. Питанням захисту дітей від неконтрольованого потоку інформації в контексті родинного виховання присвятили свої праці І. Литовченко, С. Максименко, С. Болтівець, М-Л. Чєпа, Н. Бугайова, С. Ігнатов, С. Поляєв та ін.

Виклад основного матеріалу. Нині констатується зниження показників якості дитинства. Важливими факторами духовного неблагополуччя є: руйнування природних інститутів соціалізації – сім'ї та дитячої спільноти; зміна морально-психологічного клімату в суспільстві, вплив масової інформації і т. п. Цілеспрямованої стратегії «педагогізації» батьків учені допоки не мають. Зараз у психолого-педагогічній науці владно заявляє про себе такий конструктивний підхід, згідно з яким треба створювати нові механізми виховання і моральної самореалізації дітей у найближчому соціумі, а не лише культивувати ті, що склалися. Якість інформаційного поля не може не впливати на всі сфери життєдіяльності дитини, в тому числі, і на стосунки з батьками. Своєрідним каталізатором сімейних стосунків є відомий тест «Малюнок сім'ї». Аналіз результатів цього тесту вказує на те, що провідне місце в родині зараз посідає техніка – телевізори, комп'ютери, DVD тощо, які так майстерно і любовно вимальовані дітьми і є для них символом родинного затишку, за рахунок справжніх членів сім'ї та людей взагалі. Аналізуючи продукти дитячої творчості, зо-

крема малюнки, можна зробити й такий висновок, що в картині світу сучасної дитини чітко відстежується тема смерті не просто нав'язаною телебаченням чи комп'ютерними іграми, це – тема смерті природи та усього живого, тема екологічної катастрофи, спустошення в глобальному масштабі.

Іншим важливим фактором духовного нездоров'я дитини є дисгармонія стосунків у дитячій субкультурі. Дитяча субкультура, певною мірою, підпорядкована загальнолюдській культурі і водночас є досить самостійним утворенням, оскільки характеризується властивими дитинству компонентами, як-от: дитячі мовлення та словотворчість, фольклор, гумор, ігри, філософствування, міфотворчість, естетичні вподобання, мода, регулятори поведінки тощо [3, с. 5]. А сучасні діти майже втратили фізичний простір групової взаємодії та спілкування, якими колись були подвір'я багатоповерхівок; у них не стало можливості реалізувати груповий контакт. Наслідками стало збільшення випадків дитячих неврозів, психічних захворювань і криміналізації дитячого життя. Відбувається переорієнтація виховання на індивідуалістську модель, послаблення форм спільної діяльності, вимальовується формула «поруч, але не разом».

На думку В.М. Григор'єва – колекціонера, організатора та реставратора народної гри, діти стали грати не менше, а гірше. Примітивні дитячі пустощі тепер переходять до небезпечних забав із вогнем, вибухами, знущанням з тварин, безглузде руйнування, псування майна тощо.

Е.О. Смірнова провела дослідження в дитячих садках і запитала дітей 4–6 років, у що вони люблять грати? 5 % дітей взагалі не змогли назвати жодної гри; 14 % назвали комп'ютерні ігри; 25 % замість ігор назвали іграшки, якими вони просто маніпулюють. Якість, кількість і змістовне наповнення предметного середовища дітей теж повинні бути в компетенції дорослих, батьків у першу чергу, та повинні відповідати потребам розвитку дитини.

Майже зникли групові ігри разом із віршиками, лічилками, що склали дитячий фольклор. Комп'ютерні ігри нині привабливіші, ніж читання книжок, перегляд кінопродукції. Але від комп'ютерної гри швидко формується психологічна залежність, яку порівнюють з наркотичною. Вона відчуває від живого спілкування з дорослими, звужує сферу суспільної діяльності дитини та дорослого в сім'ї [1, с. 4]. Педагоги та дитячі психологи відзначають високий рівень дитячої агресивності, зумовленої інформаційним середовищем, у різних сферах життя: до доквілля (вандалізм); до соціальної категорії незахищених; до близьких людей. Усе це свідчить про дегуманізацію стосунків у дитячій субкультурі та її криміналізацію. Комп'ютер із джерела інформації перетворюється на джерело трансфор-

мації картини світу сучасної дитини, призводить до переоцінки цінностей та образу життя. Відбувається наступне: з'являється мозаїчність образів, «кліпова свідомість», зорієнтована на деструкцію та віртуальність; низка шаблонів і стереотипних образів витісняє естетичну потребу дитини у прекрасному; спостерігається полегшене ставлення до життя та смерті; розпливчатість меж дозволеного.

Спостерігається також й ціннісна різновекторність, через що втрачається розуміння хорошого і поганого, гарного та потворного тощо. Створюються фальшиві стереотипи, часто за допомогою мультиплікаційної продукції. На відміну від дорослих, дитина майже всю інформацію сприймає у вигляді образів, з яких потім вибудовує власну модель світу. Головним у цій моделі є образ жінки. В сучасних мультфільмах жіночому образу часто притаманний дорослий реалізм, фізіологічність і жорстокість. Легко помітити, що майже всі героїні мультфільмів (здебільшого повнометражних закордонних) мають однакові обличчя. Часто показуючись на екрані, подібні образи формують певний естетичний стереотип. Відтак, дівчатка намагатимуться виглядати так, як у реальному житті виглядати не можливо. Хлопчики ж, коли подорослішають, шукатимуть те, чого в світі не існує. Відбувається процес створення матриці нової краси, своєрідна уніфікація образу. Так звана «внутрішня краса» сучасним поколіннями до уваги не береться. Розтиражований та уніфікований образ красуні з мультфільмів, наслідувати який намагаються маленькі дівчатка, часто наділяється ознаками гніву, злості та жорстокості. У фантастичних мультфільмах про роботів, мумій, трансформерів, мультфільмах, створених за мотивами коміксів, зовні жіночі образи ведуть себе не просто як чоловіки, а як супермени. Психологи вважають, що за певних умов, це може призвести до статевої дезорієнтації дітей, змінити їх психіку. З екранів часто транслюються сцени «красивого» вбивства, що призводить до девальвації смерті та перебудовує всю систему дитячої уяви про світ. Масове оброблення дитячої свідомості недитячими образами призводить до явища, яке психологи назвали «романтичним» голодом у дітей. Екран для сучасної дитини є конструктором, який досить агресивно програмує нову мораль, образ життя та систему цінностей [1, с. 2].

Необхідно надати дитині орієнтири та критерії щодо розумового продукту, як колись писав непопулярний нині В. Маяковський «Что такое хорошо и что такое плохо». У вірші тато дає синові найпростіші але тверді моральні орієнтири. Не можна також некритично

ставитися до книг, музики, моди, новин, а також до вчинків оточуючих, манери спілкуватися тощо. Дитині необхідно змалку прищепити гарний смак щодо літератури, живопису, музики; навчити цінувати дружбу, добрі взаємини в родині; навчити турбуватися про тих, хто менше і слабше. Тут допоможуть музеї, театри, виставки, концерти, спільні подорожі, класика літератури, мультиплікації та кінематографу. Г. Тарасенко стверджує, що поряд із добром та істиною, краса завжди була могутнім засобом упорядкування дійсності, адже духовні рівні моральної та естетичної довершеності є тотожними [4, с. 54–55]. Імена авторів і назви творів можуть і повинні бути різними, але принцип має бути один: виховувати гарний смак у дитини необхідно через твори, що пройшли випробування часом і довели таким чином свою цінність. За таких умов можна врятувати дитину від дешевих підробок, сформувати у неї вміння критично мислити та сприймати дійсність.

У сучасної дитини необхідно сформувати здібності і бажання усвідомлювати себе як особистість; культивувати цінність іншої людини; формувати образ «хорошого іншого»; використовувати «ефект присутності» у виховному процесі; культивувати у вихованця досвід свободи приймати особисті рішення [2, с. 88–94]. Це є одна з найважливіших задач розумних дорослих, у першу чергу, батьків і педагогів.

Висновки. Нині найочевиднішим стає те, що основною метою виховання дитини в родині та дитячому колективі повинно стати формування у неї гармонійних і гуманних стосунків з оточуючим світом. Досягнення цієї мети неможливе без збереження «таємниці дитинства», розуміння та відновлення традиційної для нашого суспільства дитячої субкультури.

На сучасну дитину скидаються величезні обсяги інформації, отже, зберегти психічне здоров'я та врівноваженість надзвичайно складно. Організація адекватного для дитячого віку інформаційного середовища повинна стати **предметом подальших досліджень** науковців.

Список використаних джерел

1. Абраменкова, В. Дети и информация / В. Абраменкова // Родительский комитет. Газета для родителей и учителей. Презентационный выпуск. – Харьков. – 2011. – 16 с.
2. Бех, І.Д. Нові методології виховання підліткової особистості / І.Д. Бех // Український соціум. – 2004. – № 1 (3). – С. 88–94.
3. Долина, О. Екологічні виклики сьогодення: збережемо субкультуру дитинства / О. Долина, О. Низковська // Дошкільне виховання. – 2014. – № 5. – С. 5.
4. Литовченко, І.В. Діти в інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі: посіб. для батьків / І.В. Литовченко, С.Д. Максименко та ін. – Київ: ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2010. – 48 с.
5. Тарасенко, Г.С. Відкрийте дітям світ природи: poradnik для батьків з виховання душі і серця дитини / Г.С.Тарасенко. – Вінниця, 2008. – 240 с.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції : 03.04.2015

Галич Т. В. Мир современного ребёнка в системе «родители-дети».

Статья посвящена проблемам семейного воспитания в условиях современного общества, влиянию неконтролируемого потока информации, деформации детской субкультуры на взаимоотношения в семье и на развитие личности ребёнка.

Ключевые слова: информация, личность, семейное воспитание, родители.

Halych T. V. The world of a modern child in the system «parents-children».

The article is devoted to the problem of family upbringing in a modern society, the influence of uncontrolled mass of information and the deformation of children's subculture on the relationship inside of the family and on the development of the child's personality.

Key words: information, personality, family upbringing, parents.